

**AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLERE GÖRE
TÜRKİYE’DE PAMUĞUN ULUSLARARASI REKABET ANALİZİ:
2000-2009 ve 2010-2016 DÖNEMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

**AN ANALYSIS OF INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF
TURKISH COTTON IN ACCORDANCE WITH REVEALED
COMPARATIVE ADVANTAGES: 2000-2009 AND 2010-2016 PERIOD**

**ВЫЯВЛЕНО СРАВНИТЕЛЬНОЕ ПРЕИМУЩЕСТВО
КОНКУРЕНТНЫЙ АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНЫМ ХЛОПКОМ В
ТУРЦИИ: СРАВНЕНИЕ ПЕРИОДА 2000-2009 И 2010-2016 ГГ**

Arzu KILIÇ*

ÖZ

Bu çalışmada dünya genelinde pamuk üreten ülkelerin ve Türkiye'nin üretim, tüketim ve dış ticaretlerindeki gelişmeler incelenmiştir. Esas olarak Türkiye'de üretilen pamuğun 2000-2017 yılları arasında uluslararası ticaretteki rekabetçi konumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ayrıca Dünya ve Türkiye'de pamuğun rekabetini etkileyen faktörlerin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında pamuk üretimi, tüketimi ve dış ticaretinde önemli paylara sahip ülkeler belirlenmiştir. Analizde kullanmak amacıyla TUIK, Comtrade ve Trademap gibi web sitelerden ilgili ülkelerin dış ticaret verileri toplanmıştır. Ülkelerin rekabet konumunu belirlemek için Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) analizi yapılmıştır. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RC) analizi sonucuna göre; 2000-2009 döneminde, Avustralya, ABD, Yunanistan ve Brezilya karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ülke iken, 2010-2016 yıllarında ise Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüğe (RC) sahip ülkeler ise Avustralya, Hindistan, Pakistan, Yunanistan, ABD ve Brezilya'nın olduğu tespit edilmiştir. Her iki dönem itibarıyla Türkiye'nin pamukta karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pamuk, Pamuk Dış Ticareti, Dış Ticaret, Rekabet, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Analizi

ABSTRACT

In this study, worldwide cotton-producing countries, and Turkey's production, consumption and developments in foreign trade were examined. We aimed to determine the competitive position of cotton produced in Turkey in international trade mainly between the years 2000-2017. Besides, in this study we tried to determine the factors affecting the competitiveness of the cotton in the world and Turkey. Within the scope of the study, countries with significant shares in cotton production, consumption and foreign trade have been identified. Foreign trade data of related countries were collected from web sites such as TURKSTAT, Comtrade and Trademap for use in analysis. An Analysis of Explanatory Comparative Advantages (BAT) was conducted to determine the competitive position of countries. According to the results of the RC analysis, Australia, the United States, Greece and Brazil have comparative advantages in the period 2000-2009, while the countries with Explanatory Comparative Advantage (RC) in 2010-2016 are Australia, India, Pakistan,

Greece, USA and Brazil. It has been determined that Turkey does not have a comparative advantage in cotton production in both periods.¹

Keywords: Cotton, Cotton Foreign Trade, Foreign Trade, Competition Explanatory Comparative Advantage Analysis

АННОТАЦИЯ

В этом исследовании изучались во всем мире страны, производящие хлопок, и производство, потребление и развитие Турции во внешней торговле. В основном между 2000-2017 годами хлопок, произведенный в Турции, направлен на определение конкурентной позиции в международной торговле. Кроме того, в этом исследовании попытались определить, каковы факторы, влияющие на конкурентоспособность хлопка в мире и Турции. В рамках исследования были определены страны со значительными долями в производстве хлопка, потреблении и внешней торговле. Данные внешней торговли смежных стран были собраны с веб-сайтов, таких как TURKSTAT, Comtrade и Trademap для использования в анализе. Для определения конкурентной позиции стран был проведен анализ объяснительных сравнительных преимуществ (НИМ). Согласно результатам анализа РС, Австралия, Соединенные Штаты, Греция и Бразилия имеют сравнительные преимущества в период 2000-2009 годов

и в то время как страны с Объяснительным сравнительным преимуществом (РС) в 2010-2016 годах - Австралия, Индия, Пакистан, Греция, США и Бразилия. Было установлено, что наша страна не имеет сравнительного преимущества по сравнению с хлопком в оба периода

Ключевые слова; Хлопок, хлопок Внешняя торговля, Внешняя торговля, конкуренция Пояснительные сравнительные преимущества Анализ

1.GİRİŞ

Pamuk bitkisel yağ ve yem sanayisinden, tekstil ve konfeksiyon sanayisine değin kullanım alanlarının çeşitliliğiyle tarıma dayalı sanayinin önemli hammaddelerinden biridir. Pamuk, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin istihdamından sanayisine kadar çeşitli katma değerler yaratan bir üründür. Tekstil ve konfeksiyon sektörü Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olup, toplam ihracat gelirinin %35-40'ını karşılamaktadır. Sektör özellikle katma değerli ürün, istihdam, yatırım ve ihracat açısından Türkiye ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Pamuk tarımı ve pamuğa bağlı sanayi sektörlerinde çalışan kişi sayısı yaklaşık 500 bin kişi olup, 2,5 milyon kişiye doğrudan, 10 milyon kişiye de dolaylı olarak istihdam olanağı sağlamaktadır (Anonim, 2007). Türkiye'nin gerçekleşen tekstil ürünleri dış ticaretinde 2002 yılından 2012 yılına kadarki 10 yıllık döneminde ihracat yaklaşık 2,5 kat artarak 5,5 milyar dolardan 13 milyar dolara yükselmiştir. Aynı dönemde ithalat yaklaşık 2 kat artışla 2,5 milyar dolardan 5,4 milyar dolara yükselmiştir. 2002 yılında ithalatının ihracatı içindeki payı %45'den 2012 yılında %41'e düşmüştür (Anonim,2012).

¹ * Dr. Öğretim Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İİBF, arzukilic@ardahan.edu.tr

**Bu makale Arzu Kılıç'ın (2013) "*Türkiye'de Pamuğun Uluslararası Rekabet Analizi Ve Rekabet Koşullarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi*" başlıklı doktora tezinden derlenmiştir

DOI: 10.17498/kdeniz.390148

1974 yılında “Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)” tarafından hazırlanan “Çok Elyaflılar Anlaşması (MFA)” kapsamında kotalar dâhilinde ve gönüllü ihracat kısıtlamaları ile yürütülen tekstil ticareti uygulaması ilk başlarda piyasa yapısını düzenleyen geçici bir uygulama olarak tanımlansa da uzun yıllar yürürlükte kalmıştır. 1995-2005 yılları arasında Dünya Ticaret Örgütü’nün yaptığı düzenlemeler ile oluşan piyasa yapısını bozan ve ticareti kısıtlayan bu uygulama kademeli olarak kaldırılmış ve 2005 yılında sona ermiştir. Tüm ülkeler için yeni piyasa koşulları yaratan bu düzenlemeler ile sektörde ticaretin yönü ve şeklini belirleyen kotalar kalkmış ve koruma çalışmaları sadece gümrük vergileriyle yapılabilir hale getirilmiştir. 2005 yılından sonra dünya pamuk, iplik ve dokuma sektöründe önemli pazar payına sahip ülkelerin sıralamalarında ciddi değişiklikler yaşanmıştır. Günümüzde Uzakdoğu ülkeleri bu üç ürün (pamuk, iplik ve dokuma) grubunda hem ithalat hem de ihracatta ilk sıralarda yer almaktadır.

Uluslararası Pamuk İstişare Komitesi’nin 2012–2016 arası 5 yıllık dönemin verileri incelendiğinde; dünyada ortalama 33,4 milyon hektar alanda pamuk ekimi yapıldığı ve bu ekimden ortalama 25,8 milyon ton lif pamuk elde edildiği görülmektedir. Dünyada pamuk üretim alanının uzun yıllardır en geniş olduğu ülke Çin’dir. Son yıllardaki üretim artışıyla Hindistan Çin’i geride bırakmıştır. 2016/17 sezonu tahminlerine göre dünyada en çok pamuk üreten ilk 5 ülke sırasıyla; Hindistan, Çin, ABD, Pakistan ve Brezilya olmuştur. Tüketimde ise ilk beş sırayı, Çin, Hindistan, Pakistan, Türkiye ve Bangladeş almıştır. Uluslararası Pamuk İstişare Komitesi (ICAC)’nin verilerine göre, içinde bulunduğumuz sezonda Türkiye’nin, pamuk ekim alanı yönünden Dünyada dokuzuncu, birim alandan elde edilen lif pamuk verimi yönünden beşinci, pamuk üretim miktarı yönünden sekizinci; pamuk tüketimi ve pamuk ithalatı yönünden dördüncü, ülke olduğu tahmin edilmektedir.(Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü,2017, 1). Türkiye pamuk ve pamuklu sektörü birçok sorunla mücadele ederek üretime devam ederken dünya ticaretinde birçok ülkeyle rekabet etmektedir. Çalışmanın amacı, ülkemiz pamuk sektörünün dış ticarete karşılaştırmalı üstünlük konumunun belirlenmesidir. Bu kapsamda dünya genelinde pamuk ticaretinde önemli paya sahip ülkelere karşı Türkiye’nin rekabet konumunu belirlemek için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler analizinde Balassa ve Vollrath endeksleri kullanılarak 2000-2009 ve 2010-2016 yılları arasındaki rekabetçi durumundaki değişim ölçülmeye çalışılmıştır.

1.1.Dünyada ve Türkiye’de Pamuk

Dünya’da genel olarak nüfus, refah ve eğitim seviyesinin artmasına bağlı olarak, pamuk tüketiminin 1980-1989 yıllarını kapsayan dönemde hızla arttığı ve 1980 yılında 14 milyon ton olan pamuk tüketiminin 1989 yılında %31 oranında artışla 18 milyon tona ulaştığı görülmektedir. 1989 yılından itibaren ise artış eğiliminin gerilediği hatta bazı yıllarda bir önceki yıla oranla pamuk lif tüketiminin azaldığı görülmektedir. 1997 yılından itibaren ise doğaya dönüş, çevre koruma bilincinin artması ve dünyada pamuk fiyatlarının düşmesine bağlı olarak dünya lif tüketiminin arttığı görülmektedir (Nacak, 2004,9).

Dünya genelinde pamuk ekim alanı, üretim miktarı, verimi, ihracatı, ithalatı ve tüketimi gibi verilere göre sıralamalar yapıldığında ülkeler ve sıralamaları doğal olarak değişim göstermektedir. Bu çalışmada ülkelerin üretim, ihracat ve ithalat durumlarına göre sıralamaları incelenmiştir. Tablo 1’de görüldüğü üzere 2005-2016 döneminde dünya pamuk bilançosuna genel olarak baktığımızda pamuk üretiminde 2008-2010 döneminde bir önceki dönemlere göre yaklaşık %10-12 oranında azalma gerçekleşmiştir. Bu dönemde dünya pamuk tüketiminde de belirgin düşüşler yaşanmıştır. Bu dönem içerisinde gerçekleşen düşüşlerin nedenlerine örnek olarak; Yaşanan küresel ekonomik kriz, ekonomik

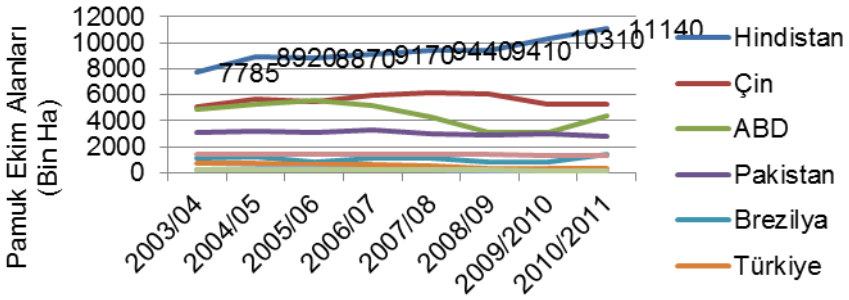
büyümedeki yavaşlama, kimyasal elyafa yönelik artan talep nedeniyle pamuklu ürünlere olan talebi azaltması, dünyadaki önemli üretici ülkelerde yaşanan kuraklık/ sel gibi olumsuz iklim koşulları verilebilir. Bu eğilim 2010-2011 dönemine kadar devam etmiştir. 2011-2012 döneminde üretim bir önceki döneme göre %6 artarak 27 milyon ton olmuştur. 2011/12 sezonunda 22.8 milyon ton ile son on yılın en düşük seviyelerine gerileyen dünya pamuk tüketimi, 2012/13 sezonundan başlayarak sınırlı bir artış eğilimi kazanmış ve 2014/15 itibariyle 24.47 milyon ton olmuştur; ne var ki, geçen sezon itibariyle bu artma eğilimi tekrar tersine dönmüş ve tüketim üç yüz bin ton azalarak 24.17 ton'a gerilemiştir; 2016/17 sezonunda bu azalmanın durması ve tüketimin 24.2 milyon ton seviyelerinde olması beklenmektedir. Buna göre, 5 yıl süren "Arz Fazlası Üretim" dönemlerinden sonra, geçen sezon ilki kez yaşanan "Arz Eksiği Üretim" dönemi bu sezonda da varlığını sürdürmektedir. (Ulusal Pamuk Konseyi 2016,3)

Tablo.1. 2005-2016 Dünya Pamuk Bilançosu (Bin Ton)

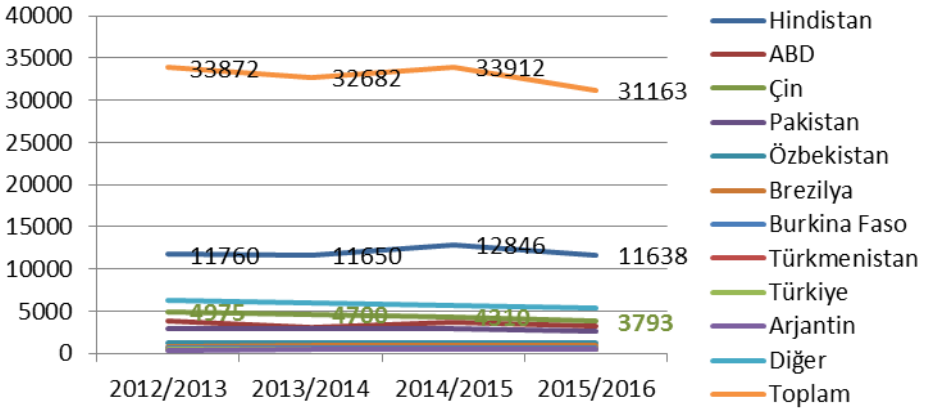
Bilanço	Yıllar										
	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16
B. Stoku	13.19	13.44	13.68	13.47	13.39	10.15	10.66	14.60	17.74	20.20	21.43
Üretim	25.33	26.59	26.03	23.34	22.24	25.32	27.02	26.69	25.81	25.37	21.03
Tüketim	25.43	26.97	26.88	23.95	25.83	24.83	22.44	23.29	23.35	24.14	24.17
Bitiş Stoku	13.44	13.68	13.47	13.39	10.15	10.66	15.02	17.74	20.20	21.43	19.10

Kaynak: Cotton USDA(2012), ICAC (2016)

Dünya genelinde birçok ülkede pamuk üretimi yapılmaktadır. Ancak pamuk üretiminde önemli paya sahip olan ülkeler Çin, ABD, Hindistan, Pakistan, Özbekistan, Brezilya ve Türkiye'dir. Çin, Hindistan, ABD ve Pakistan aynı zamanda en önemli pamuk kullanıcılarıdır. Şekil 1'de yer alan verilere göre, dünya genelinde Hindistan 2000-2011 ve 2012-2016 döneminde ortalama 11.500 bin ha alanla pamuk ekim alanında sahip olduğu görülmektedir. Hindistan'ı sırasıyla Çin, ABD, Pakistan, Özbekistan ve Brezilya izlemektedir. Türkiye'de ise ekim alanları yıllar bazında azalan bir seyir izlemektedir.

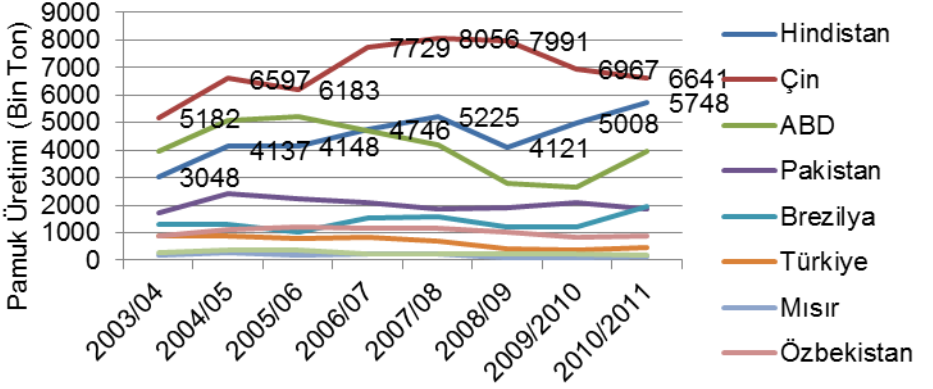

Şekil.1. 2000-2011 Yıllarında Dünya Genelindeki Önemli Pamuk Üreticisi Ülkelerin Ekim Alanları (Bin Ha) Kaynak: <http://faostat.fao.org>

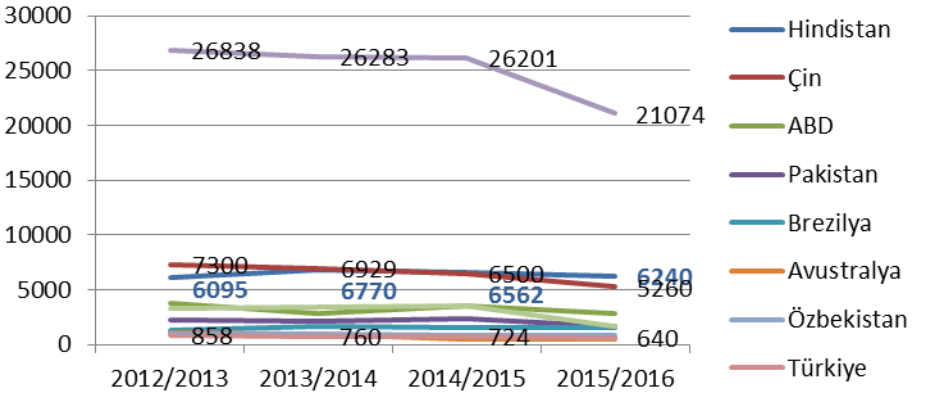

Şekil.2. 2012-2016 Yıllarında Dünya Genelindeki Önemli Pamuk Üreticisi Ülkelerin Ekim Alanları (Bin Ha) Kaynak: Gümrük ve Tic. Bak.2017

Ekim alanlarındaki düşüşe paralel üretim miktarlarında da düşüş gözlenmektedir. Üretimdeki azalış nedeni olarak unsurlar olarak, alternatif ürünlerin (özellikle tahıllar ve yağlı tohumlar) üreticiler tarafından tercih edilmesi, piyasa fiyatı ve üretim maliyetleri gösterilebilir. Ayrıca pamuğun stratejik ürün olması ve uluslararası piyasalarda alternatif ürünlerin fiyat ve maliyet konusundaki hareketlerinin yönünün pamuk üretimini doğrudan etkileme gücüne sahip olması da eklenebilir. 2010/2011 döneminde üretim miktarlarına göre Çin 6.6 milyon ton ile ilk sırada yer alırken, ABD, Hindistan, Pakistan, Brezilya, Özbekistan ve Türkiye diğer ülkelere göre ön sıralarda yer almaktadır. Ancak 2012-2017 döneminde pamuk üretiminde Hindistan'ın Çin'in önüne geçtiğini görmekteyiz. (Şekil 3,4).

Şekil 3. 2000-2011 Yıllarında Ki Dünya Geneline Önemli Pamuk Üreten Ülkelerin Üretim Miktarları (Bin Ton) Kaynak: <http://faostat.fao.org>

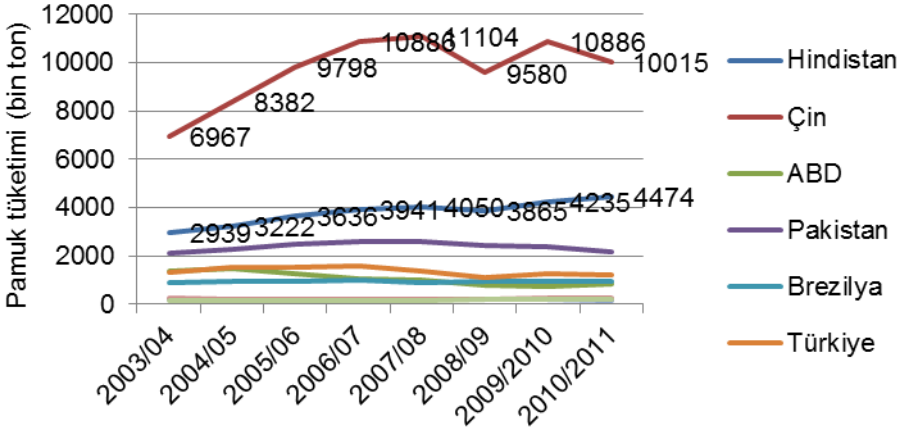

Şekil 4. 2012-2016 Yıllarında Dünya Geneline Önemli Pamuk Üreten Ülkelerin Üretim Miktarları (Bin Ton) Kaynak: Gümrük ve Tic. Bak.2017

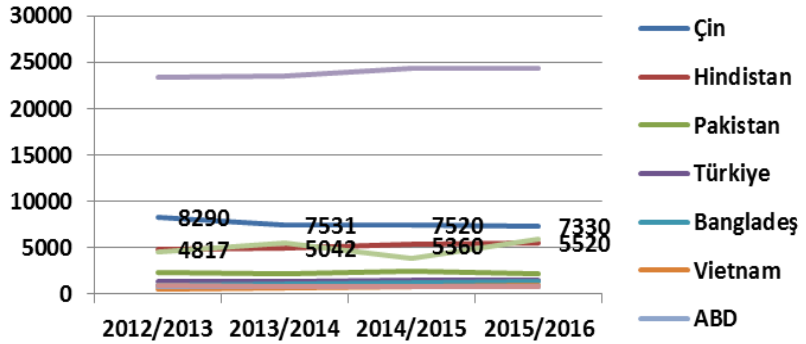
Şekil 5' ve Şekil 6'da görüldüğü gibi dünyada en çok pamuk tüketen ülkeler, üretim ve işleme kapasitesine sahip olanlardır. Çin, Hindistan, ABD, Pakistan, Türkiye ve Brezilya bu alanda üst sıralarda yer almaktadır. 2008'de baş gösteren ekonomik kriz etkisiyle gerileme gösteren pamuk tüketimi başta Çin olmak üzere Hindistan'ın da tüketimini arttırma eğilimi göstermesiyle birlikte 2009'dan sonra canlanma göstermiştir. 2010/2011 döneminde Çin yaklaşık olarak 10 milyon ton pamuk tüketmiştir.

2012-2016 döneminde dünya pamuk tüketimi 23-24 milyon ton seviyelerinde seyretmiş olup 2016/17 sezonunda tüketimin 24,1 milyon ton olacağı tahmin edilmiştir. Dünya pamuk tüketiminden en büyük payı 7,4 milyon ton ile (% 30 pay) Çin almaktadır. Bu ülkeyi Hindistan ve Pakistan izlemektedir. Türkiye ise tahmini olarak 1,45 milyon tonluk

tüketim değeri ile en çok pamuk kullanan 4'üncü ülkedir (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü,2017, 4)

Şekil 5. 2003-2011 Yıllarında Dünya Geneline Önemli Pamuk Tüketen Ülkelerin Tüketim Miktarları (Bin Ton) Kaynak: <http://faostat.fao.org>

Şekil 6. 2012-2016 Yıllarında Dünya Geneline Önemli Pamuk Tüketen Ülkelerin Tüketim Miktarları (Bin Ton) Kaynak Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü,2017

1.2. Dünya Pamuk Ticareti ve Önemi

Dünya ticaretinde önemli bir hammadde ve endüstriyel ürün olan pamuğun önemi tartışılmazdır. Kullanım alanının çokluğu ve stratejik öneme sahip bir ürün olması ticaret yapısında hareketliliğe neden olmaktadır. Genel olarak dünya ekonomisinde yaşanan her türlü olaydan etkilenmesinin yanı sıra önemli üretici ve tüketici ülkelerin izledikleri politikalardan da bire bir etkilenmektedir. Özellikle fiyat değişikliklerine karşı çok hassas olan pamuk ticaretinin yönü ve hacmi bu faktöre bağlı olarak sıklıkla değişmektedir.

Tablo 2. 2005-2017 Döneminde Dünya Lif Pamuk İhracatı (Bin Ton)

Ülke	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17*
ABD	3281	2833	2973	2896	2221	3130	2308	2836	2293	2449	2290	2615
Hindistan	751	960	1530	425	1406	1100	1213	1685	2014	914	980	891
Avustralya	628	465	265	230	348	545	860	1305	1037	520	550	849
Brezilya	429	283	486	600	610	435	880	938	485	851	820	677
Özbekistan	1020	980	887	560	788	600	532	653	650	550	530	480
Diğer	2425	1542	1492	1145	775	1259	1891	2567	2513	2524	2250	2219
Toplam	9732	8101	8356	6456	6753	7625	7787	9984	8992	7808	7420	7731

Kaynak: Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü,2017

2008 yılında yaşanan kriz nedeniyle dünya genelinde ihracat rakamlarında 2007 yılına göre yaklaşık olarak %1 oranında bir gerileme yaşanmıştır. 2009 yılında görülen toparlanma süreci sınırlı bir artışa neden olmuştur. Özellikle 2009/2010 döneminde dünya pamuk stoklarında yaşanan azalma, Pakistan’da yaşanan sel felaketi, Hindistan’ın pamuk ihracatını kısıtlamaya yönelik aldığı kararlar pamuk ipliği piyasasının daha fazla pamuk talep etmesine neden olmuş pamuk fiyatları yükselmiş ve bütün bu gelişmeler dünya pamuk ihracatının artmasına neden olmuştur. Ayrıca tüm gelişmeler pamuk üreten ülkelerde sonraki sezon için pamuk ekim alanlarının artmasına, dolayısıyla üretim miktarının da artmasına neden olmuştur. Dünyada en çok pamuk ihracatı yapan 5 ülkenin yer aldığı Tablo 2’de de görüldüğü üzere 2016/17 sezonunda dünya lif pamuk ihracatının 7,7 milyon ton seviyelerinde olacağı tahmin edilmektedir. Dünya ihracatında ilk sırayı yaklaşık 2,6 milyon ton ve % 30 pay ile ABD almaktadır. Bu ülkeyi Hindistan, Brezilya, Avustralya ve Özbekistan izlemektedir. Dünya ihracatının %70’i bu ülkeler tarafından gerçekleştirilmektedir. (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü,2017,8)

Tablo 3. 2005-2017 Döneminde Dünya Lif Pamuk İthalatı(Bin Ton)

Ülke	5/06	6/07	7/08	8/09	9/10	0/11	1/12	2/13	3/14	4/15	5/16
Bangladeş	80	40	10	25	52	43	32	31	87	177	040
Vietnam	53	24	50	50	73	50	10	29	91	34	56
Çin	200	306	511	520	660	609	677	426	075	804	180
Türkiye	44	73	11	35	00	50	01	04	32	00	20
Endonezya	26	90	95	30	58	20	29	83	51	28	82
Diğer	208	378	251	829	137	661	088	344	180	172	252
Toplam	610	142	136	474	753	705	787	709	740	781	550

Kaynak: Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü,2017

Tablo 3’e göre Dünya pamuk ithalatında 2008 yılında yaşanan kriz etkisini 2009’da yoğun bir şekilde göstermiştir. Çin’in 2009 yılında gerçekleştirdiği ithalat 2008 yılına göre

% 22'lik bir azalış göstermiştir. Çin'deki bu gerileme pamuk piyasası ve pamuğa dayalı yan sektörlerin tümünde daralmaların yaşanmasına neden olmuştur. Yine Tablo 3'de görüleceği üzere pamuk ithalatı gelişmiş ülkelerden az gelişmiş/gelişmekte olan ülkelere kaymıştır. Gelişen piyasalar olarak tanımlanan bu ülkelerin tekstil ve hizmet maliyetlerine dayalı izledikleri politikalar sonucunda, gelişmiş ülkeler bu ülkelerde yatırımlar yapmakta ve maliyet avantajından yararlanarak uluslararası ticarete rekabet etmektedirler. Bu tercihler sonucunda bu ülkelerde özellikle son on yılda pamuk üretimi ve kullanımı da önemli düzeyde artmaktadır

Dünya pamuk ithalatı incelendiğinde, 2011 yılı itibariyle 7,4 milyar kg ithalat gerçekleşmiştir. Dünyanın bir numaralı pamuk ithalatçısı Çin'dir. 2011 yılı itibariyle 3,5 milyar kg ithalat gerçekleştirerek dünya ithalatında %48 paya sahip olmuştur. Dünya ithalatında Çin'in bu denli paya sahip olmasındaki en önemli unsur pamuk ipliği kullanımındaki artıştır. Tekstil ve konfeksiyon sektörünün gösterdiği büyümeye paralel olarak pamuk ipliği ihtiyacı artmakta ve dolayısıyla daha fazla hammaddeye olan talebini ithalatla karşılamak zorunda kalmaktadır. Çin'den sonra ikinci sırada Türkiye gelmektedir. ICAC verilerine göre 2016/17 sezonunda dünya pamuk ithalatının 7,7 milyon ton seviyelerinde olacağı tahmin edilmektedir. Bu dönemde dünya ithalatından en büyük payı, Bangladeş'in alacağı tahmin edilmektedir. Bu ülkeyi sırasıyla Vietnam, Çin ve Türkiye izlemektedir. Türkiye'de, yıllar itibariyle pamuk üretimindeki azalışa ve tekstil sektöründe yaşanan genişlemeye paralel olarak tüketimdeki artış iç üretim ile karşılanamadığından, pamuk ithalat miktarı artmış ve net pamuk ihracatçısı olan Türkiye 1990'lı yıllarla birlikte net pamuk ithalatçısı ülkelere biri arasına girmiştir. Dünya pamuk ithalatının yaklaşık % 12'si Türkiye tarafından yapılmaktadır. Genel itibariyle dünya ithalatının yaklaşık % 60'ı Türkiye'nin de içinde yer aldığı bu dört ülke tarafından gerçekleştirilmektedir. (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2017, 8)

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

2.1. Pamuk ve Tekstil Sektörüyle İlgili Çalışmalar

Hui ve Couvillon (1996), "Japonya'nın ham pamuk pazarındaki rekabeti: ABD'li pamuk ihracatçılarına olan etkisi" başlıklı çalışmada; Amerika Birleşik Devletlerinin 1980'li yıllardan 1996 yılına kadar olan süreçte Japonya'ya gerçekleştirdiği ihracatın genel seyri analiz edilmiştir. Japonya ABD'nin en büyük ham pamuk pazarıdır. Japon pamuk endüstrisi tamamen ham pamuk ithalatına bağlıdır. Ancak Japon pazarına son yıllarda Avustralya, Çin, Pakistan, Mısır, Sudan, Meksika, Hindistan gibi ciddi rakipler yönelmeye başlamıştır. Japon yeninin yükselişi ve yeni rakiplerin fiyat politikaları sonucunda ABD'nin bu pazarı kaybetmemek için izlemesi gereken politikalar çalışmada genel olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Şengül ve Erkan (1999), GAP alanında pamuk üretimi ve tekstil sanayi arasındaki yapısal ilişkileri ortaya koydukları çalışmalarında, GAP bölgesinde pamuk üretim sektörüyle tekstil sanayi sektörlerinin yapısal özelliklerini birbirleriyle olan yapısal ilişkileri input-output analiziyle belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla GAP bölgesinde pamuk yetiştiren 72 tarım işletmesiyle, Tekstil sanayi sektörlerindeki 103 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Elde edilen veriler input-output analiziyle değerlendirilmiş ve pamuk- tekstil sanayi sektörleri arasındaki yapısal ilişkiler belirlenmiştir.

Özmen (2000), "Türk Pamuğunun İhracat Rekabeti Ve Uluslar Arası Piyasalardaki Gelişmelerin Türk Pamuk Ve Pamuklu Dokuma Sektörü Açısından Değerlendirilmesi" Başlıklı Çalışmada, pamuğun Türkiye ve Dünyadaki genel durumu öncelikle incelenmiştir.

Ardından Türkiye'nin ve dünyanın önemli pamuk ihracatçısı ülkelerindeki ticari hareketleri belirlenmiş yıllar aralığında incelenerek karşılaştırma yapılmıştır.

Sayın ve ark (2002), "Türkiye'de Pamuktan Tekstile Uzanan Süreçte İzlenen Politikalar, Dış Pazar Rekabet Olanakları Ve Ülkeye Yansımaları" başlıklı çalışmalarında; başta tekstil olmak üzere birçok sektöre de hammadde olarak kullanılan pamuğun, dünyadaki ve Türkiye'deki üretimi, pamuk ipliği ve pamuklu dokumadaki kullanımı, dış ticaretteki payı ve yıllar itibariyle gösterdiği değişimi, dünyada ve Türkiye'de pamuk fiyatlarının izlediği seyri, ülkemizde pamuk destekleme politikalarını analiz etmişlerdir. Daha sonra uluslar arası pamuklu ürünler piyasasında rekabet olanaklarının dışsal etkilerini ve Türkiye'nin yer aldığı pozisyonu, maliyet, GATT anlaşmasının etkileri, Gümrük Birliğinin etkileri kapsamında inceleyerek olası sonuçlar hakkında görüşlerini aktarmışlardır.

Karaca (2002), "Pamuk, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörlerine İlişkin Düzenlemeleri İçeren Uluslararası Anlaşmalar" başlıklı çalışmada, Dünya Ticaret Örgütü Tekstil ve Giyim Anlaşması ve Tarım Anlaşmasının sektör ve ülkeler üzerindeki uluslararası etkileri incelenmiştir. Çalışmada her iki anlaşmanın özellikle gelişmiş ülkelerin lehine, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin aleyhine yarattığı sonuçlar incelenmiştir. Ayrıca Dünya Ticaret Örgütü tarafından uluslararası ticarete getirilen düzenlemelerin içeriği detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Baffes (2006), "Pamuk ve Gelişmekte Olan Ülkeler: Gelişme üzerindeki etkileri" başlıklı çalışmada, Dünyadaki pamuğun üçte ikisinin gelişmekte olan ülkeler tarafından üretildiği belirtilmiştir. Son yıllarda Çin ve Hindistan'ın son 40 yılda ki üretim büyümesinde önemli bir hacme ulaştığı ardından Yunanistan, Pakistan ve Türkiye'nin ciddi gelişmeler kaydettiği belirtilmiştir. Dünya ticaretinde pamuğun hissesinin küçük ancak az gelişmiş ülkeler arasındaki nakit para akışının çok önemli olduğu bir örnekle verilmiştir. Yazar Batı Afrika pamuk üreticisi için pamuğun 2001-2003 yılları arasında toplam ticari ihracatın %20-44, Özbekistan'ın %32, Tacikistan'ın %15 ve Türkmenistan'ın %12 civarında nakit akışı oluşturduğunu aktarmıştır. Çalışmada ayrıca gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin pamuk endüstrilerini koruma politikalarını, farkları ve bunların sonuçlarını da analiz etmiştir.

Pan ve ark (2007), "Serbest Ticaret Dünyasında Pamuk" başlıklı çalışmada, önemli pamuk üreticisi ve ihracatçısı ülkelerin uyguladıkları destekler ve vergi tarifelerdeki değişikliklerin pamuk piyasasına ve ticaretine etkisini ölçmek için bir model geliştirilmiştir. Model dünya pamuk pazarındaki liberalizasyon çalışmalarının sonuçlarını ölçmede değişik tekil karakterler kullanmıştır. Özellikle ham pamuk ve bunu kullanan tekstil işletmelerinin taleplerinin ülkelerin uyguladıkları destek ve vergi tarifelerinden ne şekilde etkilendiklerini ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Analiz sonucunda önemli ihracat genişlemesinin pamuk üretim yetenekleri küçük ve yerel desteklere sahip ülkelerde görüleceğini (Brezilya, Avustralya, Özbekistan ve Batı ve merkez Afrika) ve Amerika'nın bu süreçte yerel fiyatları desteklemesine rağmen dünya pamuk fiyatlarının düşmesi sonucunda ihracatında azalma olacağı yönündeki bulgulara ulaşılmıştır.

2.2.Rekabet Analizi ile İlgili Çalışmalar

Akgüngör ve ark (1999), araştırmada, Türkiye'nin meyve-sebze işleme sanayi ihracat kapsamında yüksek paya sahip olan domates, üzüm ve turunçgil ürünlerinin Avrupa Birliğine üye rakip ülkeler karşısındaki pazar payını ve rekabet gücünü belirlemeye çalışmıştır. Türkiye'nin en yakın rakiplerini belirlemek amacıyla ihracat benzerlik indeksi kullanılmıştır. İndekste yer alan veriler, "Açıklanabilir Karşılaştırmalı Üstünlükler" (AKÜ) ve "Karşılaştırmalı İhracat Performansı" (KİP) metodlarıyla hesaplanmıştır. Ayrıca

Türkiye'nin rakip ülkeler karşısındaki pazar payını kıyaslayabilmek amacıyla, tahmin amaçlı ekonometrik model kurulmuştur. Modelde bağımlı değişken Türkiye'nin pazar payı, bağımsız değişkenler ise Türkiye'nin rakip ülkelerden yaptığı ithalatta ödediği fiyatların oranı ve reel satın alma gücüne göre hesaplanmış olan ABD dolar kurunun, Türk Lirası olarak değerinin yıllık yüzde değişimidir.

Banse ve ark (1999), "Macaristan tarım-gıda sektörünün rekabet edebilirliği ve reform" başlıklı çalışmada 1990–1997 döneminde Avrupa Birliği için önemli olan tarım sektöründe Macaristan tarım üreticilerinin fiyat bazlı rekabet edebilirliği incelenmiştir. Bu dönemler arasında, tarım üreticilerinin fiyat bazlı rekabet edebilirlik gücünü ölçmek için, yerel, uluslararası ve AB pazarlarındaki bir takım faktörler incelemeye esas alınmıştır. Ölçümde, yerel kaynak maliyeti, sosyal fiyatlar, özel kaynakların maliyet oranları alınmış ve bu değerler yerel, uluslararası ve AB üyeleri içindeki verilerle karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak AB ve Macaristan arasındaki karşılıklı rekabet edebilirlik ölçülerek tahmin edilmiştir.

Drescher ve Maurer (1999), "Avrupa Mandıra (Sütçülük) Endüstrisinde Rekabet" başlıklı çalışmada Avrupa Birliği ortak pazarında faaliyet gösteren süt üretimi, süt işleme ve gıda işleme sektörleri ile Alman mandıra endüstrisini "Açıklanabilir Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksini" kullanarak rekabet gücü ölçülmüştür. Analizler sonucu Alman mandıra sektörünün taze süt, süt tozu, kısmen suyu alınmış süt ürünlerinde uluslararası rekabet avantajına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Hatırlı ve ark (2003), "Tekstil ve Konfeksiyon İhracatında Türkiye'nin Rekabet Durumu" başlıklı çalışmalarında, öncelikle dünya tekstil ve konfeksiyon dış ticaretini düzenleyen genel anlaşmalar incelenmiş, daha sonra ise "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler" indeksi ile rekabet gücü ölçümü yapılmıştır. Analiz sonucunda tekstil ve konfeksiyonda Türkiye'nin rakipleri olan AB, Çin, Hindistan ve diğer ülkelerle rekabete etki eden faktörler incelenmiştir. Rekabet gücüne ilişkin temel faktörler olarak; işgücü maliyetleri, işgücü verimliliği, hammadde ve enerji maliyetleri ve genel anlamda tekstil ve konfeksiyon sektörünün durumu açıklanmıştır.

Dulpçu ve Gün (2003), "Isparta İli İhracat Tekstil Sektörü Firmalarının Rekabet Gücü Sorunları- Yenilik ve Yerel İşbirliği Temelli Bir Analiz" başlıklı çalışmada, Isparta ilinde faaliyet gösteren firmalara yönelik işletme içi ve dışı rekabet faktör durumlarını, sorunlarını ve bunlara karşılık yenilik bazlı önlemlerini neler olduğunu belirlemeye yönelik anket yapılmıştır. Anket sonuçlarının yorumlanması sonucunda firmaların rekabet faktörlerini gösteren matris oluşturulmuştur. Matrise göre fiyat faktörlerinden döviz kuru politikaları, hammadde fiyatları, enerji fiyatları, işgücü maliyetleri önemli düzeyde rekabeti etkileyen faktörlerdir. Fiyat dışı olarak ürün fiyatı, dış pazarlara ilişkin bilgi düzeyi, organizasyon yapısının eksikliği, satış sonrası hizmetlerin yetersizliği gibi faktörlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca işletmelerin yerel işbirliğinden yararlanma konusunda isteksiz olduğu belirlenmiştir.

Yücel (2010), "Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi Sürecinde Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Rekabet Gücü ve Çin Tehdidi" başlıklı çalışmada; Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün Çin karşısındaki rekabet gücünü ölçmüştür. Araştırma sonucuna göre Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim sektöründe rekabet gücüne sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak, tekstil ve hazır giyim sektöründe Çin'in Türkiye'ye göre daha rekabetçi avantaja sahip olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada Balassa indeksi ile birlikte Vollrath tarafından geliştirilen indeksler kullanılmıştır

Şahinli (2011), "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi: Türkiye Pamuk Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama" başlıklı çalışmada; Türkiye pamuk sektörünün

uluslararası alandaki rekabet gücü tüm alt gruplar itibariyle ortaya çıkarılmıştır. Çalışma 2001-2009 yıllarına ilişkin veriler kullanılarak, Türkiye'nin ihracat oranlarının yüksek olduğu endüstriyel ürünler arasında yer alan pamuk ve pamuk ürünleri için yapılmıştır. Bu amaç dâhilinde, pamuk sektöründeki tüm alt ürün çeşitlerine ait Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi (AKÜ) hesaplanmıştır. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksine göre; 52, 5208, 5205, 5209, 5211, 5210, 5206, 5202, 5204, 5207 kodlu ürünlerde Türkiye'nin pamuk ve pamuk ürünlerinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu görülmüştür. Ancak 5201, 5212 ve 5203 kodlu ürünlerde, yıllar bazında değişkenlik gösteren rekabet üstünlükleri tespit edilmiştir.

Altıntaş ve Akpolat (2013), "Tekstil Sektöründe Avrupa Birliği İle Türkiye Arasındaki Rekabet Analizi," başlıklı çalışmada; Türkiye'nin tekstil sektöründe AB ülkeleri karşısındaki rekabet gücü analiz edilmiştir. Araştırmada 2004-2011 dönemini kapsamaktadır. Balassa, Vollrath indeksleri ve İhracat Karşılaştırmalı Performansı (KİP) indeksi yardımıyla Türk tekstil sektörünün rekabet düzeyi incelenmiştir. Araştırma sonucunda Türkiye'nin tekstil sektöründe AB ülkeleri karşısında rekabet avantajına sahip olduğu belirlenmiştir

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Çalışma kapsamında, açıklanabilir karşılaştırmalı üstünlüklerin ölçülebilmesi TUIK, Trademap, Comtrade web sitelerinden HS Kod 52 (Pamuk)'ye göre dünya genelinde önemli düzeyde pamuk üreten ve ihraç eden ülkeler incelenmiş, pamuk dış ticaretlerine ilişkin veriler alınmıştır. İnceleme sonucunda pamuk, ihracat ve ithalat hacimlerine göre ABD, Almanya, Avustralya, Brezilya, Çin, Endonezya, Hindistan, Hong Kong, Japonya, İtalya, Meksika, Pakistan, Türkiye ve Yunanistan'ın verileri hesaplama esas alınmıştır. Araştırma kapsamında 2000–2009 ve 2010-2016 yılları arasındaki ticaret hareketleri incelenmiştir. 2000-2009 döneminin seçilmesine neden olan faktörler kısaca şunlardır. Tekstil ve hazır giyim sektörünü çok derinden etkileyen ve biçimlendiren DTÖ'nün hazırladığı Tekstil ve Giyim anlaşması bu dönemde gerçekleştirilmiş ve ticaretin serbestleşmesi için miktar kısıtlamaları kaldırılmıştır. 2010-2016 dönemi ise belirtilen faktörlerin etkilerinin geçen zaman sürecinde uluslar arası rekabetin durumunu ölçmek ve ülkelerin bu dönemler arasındaki değişimlerini belirlemek için analize dâhil edilmiştir. Açıklanabilir karşılaştırmalı üstünlükler endeksi hesaplamasında Balassa ve Vollrath indeksleri kullanılmıştır .

3.1.Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi

Uluslararası ticarete ülkelerin rekabetçi konumlarını ölçmeye yönelik birçok endeks bulunmaktadır. Ancak literatür çalışmalarında sıklıkla kullanılan hesaplama yöntemi "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler" endeksidir. Yürütülen bu çalışmada pamuk dış ticaretini gerçekleştiren ülkelerin rekabet konumlarını belirlemek için bu endeks kullanılmıştır.

3.1.1Balassa Endeksi

Balassa, ülkeler tarafından sıklıkla başvuru tarifeler ve miktar sınırlamalarının dışında fiyat dışı faktörler ve göreceli maliyetlerin de ülkeler arası farklılıkları tanımlamada kullanılabileceğini belirtmiştir. Bu durumun ticaret yapan ülkeler arasındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerin kaynağı olabileceğine işaret etmiştir. Ayrıca, ticarete konu olan mallar açısından kalite farklılıkları, iyi niyet, müşteri hizmetleri, bakım onarım imkânlarının mevcudiyeti ve standardizasyon gibi fiyat dışı değişkenler uluslararası ticaret biçimleri açısından önemli olmaktadır (Hinlopen ve Marrewijk, 2004).

Fiyat ve fiyat dışı değişkenlerin ve ülke ve ürünün sayıca çok olması karşılaştırmalı üstünlüğün ölçülmesinde bir takım zorluklar yaratmaktadır. Bu nedenle hesaplamada ticaret sonrası verilerin kullanılması önerilmektedir. Ticari istatistikler ticaret sonrası durumu yansıtmaktadır. Balassa doğru bir karşılaştırmalı üstünlüğün ticaret sonrası verilerin izlenebilmesiyle yapılabileceğini kabul etmiştir (Bahta ve Jooste, 2002).

Balassa endeksin karşılaştırmalı avantajın kaynaklarının altını çizerek belirlemekten ziyade, bir ülkenin açıklanmış karşılaştırmalı avantaja sahip olup olmadığını saptamaya çalışmaktadır (İmer 2006). Ayrıca endeks, ülkelerin ihracat ürünleri kapsamında sahip oldukları nispi faktör yoğunlukları ve verimliliklerindeki değişiminde incelenmesine imkân verir (Batra veKhan, 2005).

Balassa tarafından geliştirilen endeks aşağıdaki gibidir (Fertö ve Hubbard, 2002).

$$RCA = \left(X_{ij} / X_{it} \right) / \left(X_{nj} / X_{nt} \right) \quad (1)$$

Eşitlikte yer alan “X” ihracatı, “i” ülkeyi, “j” ürün ya da endüstri, “n” bir ülke veya ülke grubunu ifade eder ki, buradan eşitliğin bileşenleri aşağıdaki gibi tanımlanır;

X_{ij} = “i” ülkesinin “j” ürünündeki ihracat değeri

X_{it} = “i” ülkesinin ürünlerdeki toplam ihracat değeri

X_{nj} = ülke veya ülke grubunun “j” ürüründeki ihracat değeri

X_{nt} = ülke veya ülke grubunun tüm ürünlerdeki toplam ihracat değeri

Endeksin hesaplama sonucuna göre $RCA_j > 1$ ise ülke veya ülke grubu ilgili malda ya da endüstride karşılaştırmalı üstünlüğe, $RCA_j < 1$ ise ülke veya ülke grubu ilgili malda ya da endüstride karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir. Balassa, ülkeler arasındaki karşılaştırmalı üstünlüklerin belirlenmesinde kullandığı AKÜ endeksi bileşenlerine daha sonra “dünya ihracat payı” ve “ithalat payı”nı da ekleyerek yeniden oluşturmuştur (Altay, 2008).

$$RCAB2 = \left(\frac{X_{ij}}{X_{it}} \right) / \left(\frac{X_{wj}}{X_{wt}} \right) \quad \text{ve} \quad RCAB3 = \left(\frac{X_{ij}}{X_{it}} \right) / \left(\frac{M_{ij}}{M_{it}} \right) \quad (2)$$

Burada “W” dünya ihracat payını, “M” ise ithalat payını ifade etmektedir. RCAB3 endeksi, aynı hedef pazara yönelen benzer ülkeler arasında ihracat performanslarını kıyaslamaya dayalı olarak rekabet gücünü ölçmekten çok, ülkenin ilgili ürünlerinin üretiminde referans alınan ülke ya da ülkeler karşısında karşılaştırmalı üstünlük avantajına sahip olup olmadığını belirler (Altay, 2006).

Bir başka deyişle, RCAB3 > 1 ise, ilgili sektörün ya da ürünün ekonomik performansının dünyadakinden yüksek, RCAB3 < 1 ise düşük olduğunu göstermektedir (Kök ve Çobanoğlu, 2005).

3.2.2. Vollrath Endeksi

Vollrath çalışmasında, Balassa’nın endeksinde ihracatı esas aldığı ve ithalat düzeyini ve etkisini ihmal ettiği belirtmiş ve eleştirilerini bu yönde gerçekleştirmiştir. Altay ve Gürpınar’ın (2008)’in belirttiğine göre, Vollrath (1991) Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklerin hesaplanabilmesinde üç alternatif yöntem ileri sürmüştür (Altay ve Gürpınar, 2008).

Bunlar;

Nispi Ticaret Avantajı (Relative Trade Advantage RTA); ihracat ve ithalat verileriyle açıklanabilmektedir.

Nispi İhracat Avantajı (Relative Export Advantage RXA); Balassa endeksine denk sayılır.

Nispi İthalat Avantajı (Relative Import Advantage RMA); Balassa endeksine benzer sayılır.

Kısaca Vollrath nispi ticaret avantajını, nispi ihracat avantajı ile nispi ithalat avantajı arasındaki fark olarak tanımlamıştır (Fertö ve Hubbard, 2002).

Bu açıklamaların formüle edilmesi halinde Vollrath endeksi aşağıdaki gibidir.

$$RTA = RXA - RMA \quad (3)$$

$$RTA = RCAB = \left(\frac{X_{ij}}{X_{it}} \right) / \left(\frac{X_{nj}}{X_{nt}} \right) \quad (\text{Balassa Endeksi}) \quad (4)$$

$$RMA = \left(\frac{M_{ij}}{M_{it}} \right) / \left(\frac{M_{nj}}{M_{nt}} \right) \quad (5)$$

$$RTA = \left(\frac{X_{ij}}{X_{it}} \right) / \left(\frac{X_{nj}}{X_{nt}} \right) - \left(\frac{M_{ij}}{M_{it}} \right) / \left(\frac{M_{nj}}{M_{nt}} \right) \quad (6)$$

Formüllerde yer alan indislerden, “X” ihracatı, “M” ithalatı, “i” ülke, “j” ürün ya da endüstri, “n” bir ülke veya ülke grubunu, “t” ilgili ülke veya ülke grubunun toplam ihracat veya ithalat değerini ifade eder.

X_{ij} = “i” ülkesinin “j” ürünündeki ihracat değeri

X_{it} = “i” ülkesinin ürünlerdeki toplam ihracat değeri

X_{nj} = ülke veya ülke grubunun/dünyanın “j” ürünündeki ihracat değeri

X_{nt} = ülke veya ülke grubunun/ dünyanın tüm ürünlerdeki toplam ihracat değeri

M_{ij} = “i” ülkesinin “j” ürünündeki ithalat değeri

M_{it} = “i” ülkesinin ürünlerdeki toplam ithalat değeri

M_{nj} = ülke veya ülke grubunun/dünyanın “j” ürünündeki ithalat değeri

M_{nt} = ülke veya ülke grubunun/dünyanın tüm ürünlerdeki toplam ithalat değerini ifade eder.

Vollrath’ın Balassa endeksine yönelik yaptığı bir diğer eleştiri ise çifte hesaplama sorununun ihmal edilmesidir. Bu sorunu çözmek amacıyla Vollrath endeksinde hesaplama adımında şu uygulamayı esas almıştır. X_{it} ’de yer alan “i” ülkesinin toplam ihracatı içinden “j” ürün ihracatını, X_{nj} ’de yer alan “j” ürünündeki dünya ihracatından ilgili ülkenin “j” ürün ihracatını çıkartmıştır. Aynı şekilde X_{nt} ’de toplam dünya ihracatından dünyadaki toplam “j” ürünü ihracatını ve ilgili “j” ürünü hariç toplam ihracatın çıkartılması halinde çifte hesaplama sorunun çözüleceğini belirtmiştir. Böylece Vollrath, endeks değerini ürün ve ilgili ülkelere ait gerçekleşen ticaret verilerinin çifte hesaplanması sorununu çözmüştür. Bu durum aşağıdaki gibi formüle edilmiştir (Li ve Bender, 2002).

$$RXA = \left(\frac{\frac{X_{ij}}{X_{it} - X_{ij}}}{X_{in} - X_{nij}}}{(X_{nt} - X_{nj}) - (X_{it} - X_{ij})} \right) \quad (7)$$

Vollrath'ın geliştirdiği ikinci ölçümü, Nispi İhracat Avantajı olarak da tanımlanan RXA'nın logaritmasının alınması esasına dayanır. "LnRXA" nın yanı sıra Nispi İthalat Avantajı olarak tanımlanan RMA'nın logaritmasının alınması (LnRMA) ve bu iki değer arasındaki farkın açıklanmış rekabet endeksi ifade etmesi Vollrath'ın geliştirdiği üçüncü ölçümdür. Vollrath'a göre açıklanmış üstünlük aşağıdaki gibidir ve ölçüm sonucunda RTA, LnRXA ve RC'nin pozitif değerleri bir üstünlük avantajını göstermektedir (Fertö ve Hubbard, 2002).

$$\text{Açıklanmış Üstünlük (RC)} = \text{LnRXA} - \text{LnRMA} \quad (8)$$

Endekslerin sahip olduğu en önemli sorun, hükümetler tarafından özellikle tarım gibi karşılaştırmalı üstünlükler bakımından önde gelen sektörlerle yönelik müdahaleci politikaların uygulanması sonucunda ülkelerin ticari yapıları ve ticari verilerinde bozulmalarda görülmektedir. Logaritmik dönüşümün yapılma amacı da bahsedilen bu bozulmaların meydana getirdiği endeks değerlerinde yaşanan asimetri sorununu çözmektir (Fertö ve Hubbard, 2002).

Bu açıdan Vollrath'ın kullanım açısından en uygun endeksi "Ln RXA" endeksidir. Zira bu endeks hem asimetri sorununu aşması hem de benzer faktör yoğunluğuna sahip rakip ülkelerin aynı hedef pazarda ihracat performanslarına bağlı olarak rekabet güçlerinin kıyaslanmasına olanak tanımasıyla geniş kullanım alanı bulunmasına neden olmaktadır (Altay, 2006).

Vollrath, RC indeksinin, arz ve talep dengesini içerdiği için daha tercih edilebilir bir endeks olduğunu belirtmektedir. Çünkü RC endeksi, bir ülke veya malın karşılaştırmalı üstünlüğünü daha iyi yansıtmaktadır. Ayrıca Vollrath, RTA'nın belirli bir mal grubunun ya da endüstrinin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğünde, ihracat ve ithalatın üstünlüklerinin görece katkısını ölçme potansiyeline sahip olduğunu belirtmiştir. Vollrath'a göre bu üç indeks birlikte ele alındığında RXA endeksi pratikte daha yaygın kullanılmaktadır (Çakmak, 2005).

Burada şunu belirtmek gerekir ki RC endeksi, iki yanlı ticaretin ülkeler arasında söz konusu olmadığı durumda hesaplama yapma zorluğuna sahiptir. Buradan özetle, bu çalışmada aşağıda yer alan endekslerin kullanılması uygun görülmüştür.

$$RXA = \left(\frac{X_{ij}}{X_{in}} \right) / \left(\frac{X_{it}}{X_{nt}} \right), \text{Ln RXA} = \ln((X_{ij}/X_{in}) / (X_{it}/X_{nt})) \quad (10)$$

$$RMA = \left(\frac{M_{ij}}{M_{in}} \right) / \left(\frac{M_{nj}}{M_{nt}} \right), \text{Ln RMA} = \ln((M_{ij}/M_{in}) / (M_{nj}/M_{nt})) \quad (11)$$

$$RTA((X_{ij}/X_{it}) / (X_{nj}/X_{nt})) - ((M_{ij}/M_{it}) / (M_{nj}/M_{nt})) \quad (12)$$

$$RC = \text{LnRXA} - \text{LnRMA} \quad (13)$$

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Türkiye Pamuklu Sektörünün Karşılaştırmalı Üstünlüğü

Türkiye pamuğunun uluslararası rekabette üstünlüğünü belirlemek amacıyla dünya genelinde pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu dokuma ihracat ve ithalatını düzenli olarak ve yüksek hacimlerde gerçekleştiren 14 ülke seçilmiştir. Karşılaştırmalı üstünlük analizine konu olan veriler Birleşmiş Milletlere ait ticaret istatistikleri veri bankası olan Comtrade, TÜİK ve Trademap web sitelerinden derlenmiştir. Seçilen 14 ülke (ABD, Almanya, Avustralya, Brezilya, Çin Halk Cumhuriyeti, Endonezya, Hindistan, Hong Kong, Japonya, İtalya, Meksika, Pakistan, Türkiye, Yunanistan) pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu dokuma ürünlerinde dünya geneline ve birbirlerine karşılıklı olarak ticaret gerçekleştirmektedir. Araştırmaya konu olan veriler 2000-2009 ve 2010-2016 dönemini kapsamaktadır. Bu ülkelerin bu yıllar arasında gerçekleştirdikleri pamuk ürünleri ve her bir ülkenin ulusal bazda ki ihracat ve ithalatları ile dünya bazında gerçekleştirilen pamuk ürünleri ve dünyanın toplam ürün ihracat ve ithalatları derlenerek araştırmada hesaplamaya esas alınan “Açıklanabilir Karşılaştırmalı Üstünlükler” (AKÜ) Endeksi, Vollrath’ın Rekabet Gücü indeksine göre analiz edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklere ilişkin sonuçlar aşağıdaki gibidir.

4.1.1. 2000-2009 ve 2010-2016 Dönemlerinde Pamuk Sektöründe ki Karşılaştırmalı Üstünlükleri

Dünya pamuk ticaretinde bu ülkelerin pamuk ve toplam ürünlerinin ihracat ve ithalatlarının, dünyanın pamuk ve toplam ürün ihracat ve ithalatıyla karşılaştırması gerçek rekabetçi konumlarını belirlemede daha doğru olmaktadır. Bu kapsamda pamuk ticaretini gerçekleştiren 14 ülkeye ait Nispi Ticaret Avantajı (RTA), Nispi İhracat Avantajı (Ln RXA) ve Ülke veya Malın Karşılaştırmalı Üstünlüğü (RC) değerleri aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4.’e göre 2000-2010 yılları arasında Dünya geneline ve karşılıklı olarak birbirlerine pamuk ihracatında ve ithalinde bulunan ülkelerin değerleri mevcut durumu doğrular niteliktedir. Nispi ticaret avantajını gösteren RTA değerlerine göre (RTA>0), en yüksek nispi avantaja sahip olan ülke 24 ile Yunanistan’dır. Ardından 8,6 ile Avustralya, 4,5 ile ABD, 3,1 ile Brezilya ve 3 ile Hindistan’dır. Geçmişte ihracatçı yapısı olan ülkemizin ise -6 gibi bir değerle nispi ticaret avantajına sahip olmadığı görülmektedir. Yine dünyanın en büyük ithalatçısı olan Çin ise -2,85 gibi değerle oldukça yüksek bir dezavantaja sahip bir ülke görünümü sunmaktadır.

Tablo 4. Pamuk Nispi Ticaret Avantajı (RTA) (2000-2009)

Ülkeler	009	008	007	006	005	004	003	002	001	000	Ortalama
ABD	,95	,62	,43	,39	,96	,73	,66	,51	,09	,64	4,49
Almanya	0,10	0,10	0,1	0,07	0,10	0,13	0,18	0,25	0,27	0,26	-0,16
Avustralya	,08	,99	,44	,48	,15	,36	,32	2,2	6,7	4,6	8,64
Brezilya	,54	,88	,07	,99	,75	,53	,14	,53	,51	,11	3,10
Çin	3,35	4,00	4,19	6,08	4,84	4,49	2,31	,07	0,06	,79	-2,85
Endonezya	12,1	11,7	11,8	9,51	9,43	11,2	17,2	21,8	26,7	17,5	-14,9
Hindistan	7,65	11,8	9,75	9,04	2,62	0,76	-3,42	-4,51	-0,26	-3,95	2,95

H.Kong	-0,31	-0,26	-0,33	-0,25	-0,21	-0,17	-0,31	-0,31	-0,28	-0,31	-0,27
Japonya	-0,32	-0,58	-0,39	-0,36	-0,46	-0,50	-0,64	-0,77	-0,77	-0,8	-0,56
İtalya	-0,36	-0,38	-0,51	-0,53	-0,71	-0,80	-0,99	-1,41	-1,40	-1,54	-0,86
Meksika	-2,35	-1,81	-1,51	-1,59	-1,74	-2,02	-2,66	-2,44	-2,21	-2,21	-2,05
Pakistan	-4,75	-23,3	-22,9	-4,76	-9,92	-16,9	-12,9	-10,4	-1,56	17,44	-9,01
Türkiye	-9,22	-4,32	-6,32	-4,72	-6,11	-4,85	-5,34	-7,09	-6,89	-7,58	-6,24
Yunanistan	31,4	19,9	13,78	23,72	21,97	22,63	27,9	24,2	26,8	28,89	24,14

Tablo 5.'e göre 2010-2016 yılları arasında ise, Nispi ticaret avantajını gösteren RTA değerlerine göre ($RTA > 0$), en yüksek nispi avantaja sahip olan ülke 7,6 ile Hindistan'dır. Ardından 4,87 ile Pakistan, 4,3 ile Yunanistan, 1,97 ile Avustralya, 1,33 ile Brezilya ve 1,23 ile ABD'dir. Ülkemizin geçen 7 yıllık sürede Nispi Ticaret Avantajında iyileşme gösterdiği ve -6'dan -0,50'ye yükseldiği görülmektedir. Ancak çıkan sonuca göre nispi ticaret avantajına sahip olmadığı görülmektedir.

Tablo 5. Pamuk Nispi Ticaret Avantajı (RTA) (2010-2016)

Ülkeler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Ortalama
ABD	1,36	1,75	1,30	1,12	1,03	0,98	1,04	1,23
Almanya	-0,07	-0,08	-0,07	-0,08	-0,09	-0,09	-0,10	-0,08
Avustralya	1,05	2,38	2,78	2,51	2,11	1,16	1,83	1,97
Brezilya	0,36	0,69	2,05	0,93	1,45	1,88	1,94	1,33
Çin H.C	-0,03	-0,17	-1,07	-0,56	-0,12	0,03	0,44	-0,21
Endonezya	-3,46	-3,75	-2,86	-2,90	-3,17	-3,27	-3,84	-3,32
Hindistan	7,70	6,33	7,55	8,29	7,68	7,72	6,25	7,36
Hong Kong	0,02	0,17	0,07	0,05	0,12	0,08	-0,01	0,07
Japonya	-0,05	-0,11	-0,01	-0,03	-0,06	-0,08	-0,11	-0,07
İtalya	0,23	0,09	0,16	-0,02	-0,08	-0,08	-0,14	0,02
Meksika	-1,01	-1,03	-0,66	-0,64	-0,75	-0,66	-0,69	-0,78
Pakistan	4,78	4,58	5,28	4,84	5,10	4,83	4,64	4,87
Türkiye	-1,91	-0,36	0,20	-0,22	-0,66	-0,12	-0,43	-0,50
Yunanistan	5,79	3,26	4,68	3,76	3,47	3,43	3,82	4,03

Tablo 6.'ya göre 2000-2009 yıllarında, ürün ihracatının ülkenin ve dünyanın genel ihracatına göre avantajını ölçen Nispi İhracat avantajı ($\ln RXA > 1$) değerlerine göre 3,168 ile Yunanistan yine ilk sırada yer almaktadır. Ardından 2,376 ile Pakistan, 2,022 ile Avustralya, 1,480 ile ABD ve 1,166 ile Brezilya avantajlı durumdaki ülkelerdir. Ülkemizin hesaplama sonucu aldığı değer ise 0,802 dir.

Tablo 6. Pamuk Nispi İhracat Avantajı (LN RXA) (2000-2009)

Ülkeler	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	Ortalama
ABD	1,603	1,73	1,696	1,687	1,605	1,558	1,546	1,265	1,136	0,98	1,48
Almanya	-2,81	-2,86	-3,14	-2,84	-2,49	-2,56	-2,52	-2,21	-2,11	-2,18	-2,57
Avustralya	1,406	1,096	1,491	2,012	2,097	1,997	2,12	2,506	2,815	2,682	2,02
Brezilya	1,914	1,667	1,451	1,123	1,463	1,767	0,962	0,633	1,061	-0,38	1,17
Çin H.C	-3,70	-3,08	-3,17	-3,42	-4,28	-3,63	-1,19	-0,38	-1,15	0,258	-2,38
Endonezya	-0,89	-0,85	-0,87	-0,85	-0,69	-0,83	-0,74	-0,78	-0,99	-0,86	-0,83
Hindistan	2,166	2,607	2,321	2,294	1,329	0,916	0,011	-1,485	-1,053	0,144	0,92
Hong Kong	-1,43	-2,03	-1,58	-1,45	-1,95	-2,02	-2,01	-2,19	-1,54	-1,70	-1,79
Japonya	-5,06	-5,14	-5,32	-5,32	-5,28	-5,09	-5,10	-4,92	-4,91	-4,79	-5,09
İtalya	-2,09	-1,98	-2,33	-2,45	-2,62	-2,39	-1,78	-1,57	-1,73	-1,82	-2,08
Meksika	-0,96	-0,76	-0,99	-1,19	-1,08	-1,29	-1,79	-1,64	-1,39	-1,14	-1,22
Pakistan	2,93	2,49	2,06	2,12	2,20	2,17	1,95	2,26	2,428	3,16	2,38
Türkiye	0,57	0,73	0,79	0,73	0,46	0,65	1,18	0,89	0,96	1,01	0,80
Yunanistan	3,45	3,00	2,63	3,17	3,09	3,12	3,34	3,19	3,29	3,37	3,17

Tablo 7.'ye göre 2010-2016 yıllarında, Ürün ihracatının ülkenin ve dünyanın genel ihracatına göre avantajını ölçen Nispi İhracat avantajı (Ln RXA >1) değerlerine göre 2,06 ile Hindistan ilk sırada yer almaktadır. Ardından 1,67 ile Pakistan, 1,49 ile Yunanistan ve 1,23 ile Türkiye avantajlı durumdaki ülkelerdir. Ülkemizin hesaplama sonucu aldığı değer ise 0,802 dir. 2000-2009 döneminde Nispi İhracat Avantajı değeri 0,80 olan Türkiye 2010-2016 döneminde gerçekleştirilen başarılı politikalar sonucunda Nispi İhracat Avantajını arttırmıştır.

Tablo 7. Pamuk Nispi İhracat Avantajı (LN RXA) (2010-2016)

Ülkeler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Ortalama
ABD	0,42	0,64	0,37	0,23	0,17	0,13	0,17	0,30
Almanya	-1,28	-1,26	-1,36	-1,45	-1,41	-1,52	-1,52	-1,40
Avustralya	01,17	0,92	1,06	0,96	0,80	0,24	0,67	0,69
Brezilya	0,24	0,58	0,93	0,31	0,68	0,79	0,82	0,62
Çin H.C	0,76	0,73	0,67	0,73	0,72	0,70	0,77	0,73
Endonezya	0,20	0,02	0,01	0,17	0,41	0,46	0,49	0,25
Hindistan	2,09	1,89	2,08	2,17	2,10	2,11	1,99	2,06
Hong Kong	0,94	0,70	0,60	0,52	0,43	0,30	0,09	0,51
Japonya	-1,49	-1,41	-1,41	-1,44	-1,38	-1,35	-1,41	-1,41

İtalya	0,25	0,16	0,07	-0,02	0,03	-0,07	-0,06	0,05
Meksika	-1,52	-1,25	-1,19	-1,32	-1,62	-1,61	-1,68	-1,46
Pakistan	1,58	1,64	1,75	1,71	1,72	1,67	1,64	1,67
Türkiye	1,19	1,29	1,15	1,20	1,25	1,23	1,30	1,23
Yunanistan	1,83	1,32	1,62	1,43	1,37	1,36	1,47	1,49

Tablo 8'e göre 2000-2009 yıllarında, Karşılaştırmalı üstünlüğü temsil eden RC değerine göre (RC>0), pamuk dış ticaretinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ülkeler sırasıyla şunlardır. 8,116 ile Avustralya, 5,369 ile ABD, 4,934 ile Yunanistan, 1,085 ile Brezilya ve 0,470 ile Hindistan. Ülkemiz -1,324 değeri ile karşılaştırmalı üstünlüğe sahip değildir.

Tablo 8. Pamuk Karşılaştırmalı Üstünlüğü (RC) (2000-2009)

Ülkeler	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	Ortalama
ABD	5,779	5,5	5,55	6,035	5,614	5,555	5,249	4,863	4,906	4,641	5,37
Almanya	-0,99	-1,03	-1,20	-0,84	-0,81	-1,00	-1,17	-1,19	-1,16	-1,20	-1,06
Avustralya	8,82	9,62	8,65	9,40	8,71	7,45	6,97	7,31	7,36	6,83	8,12
Brezilya	3,319	2,535	1,273	1,041	2,023	1,488	0,055	0,331	0,738	-1,94	1,09
Çin H.C	-4,92	-4,48	-4,62	-5,23	-5,86	-5,14	-2,15	0,119	-0,17	0,950	-3,15
Endonezya	-3,41	-3,34	-3,36	-3,14	-2,98	-3,27	-3,61	-3,88	-4,29	-3,74	-3,51
Hindistan	2,089	2,054	3,147	2,424	1,187	0,362	-1,47	-3,04	-0,55	-1,48	0,47
Hong Kong	-0,84	-1,09	-0,96	-0,74	-0,92	-0,83	-1,19	-1,31	-0,83	-0,99	-0,97
Japonya	-3,95	-4,61	-4,38	-4,30	-4,51	-4,41	-4,66	-4,67	-4,66	-4,58	-4,47
İtalya	-1,37	-1,33	-1,82	-1,97	-2,37	-2,28	-1,93	-2,05	-2,19	-2,35	-1,97
Meksika	-1,97	-1,59	-1,62	-1,83	-1,81	-2,12	-2,83	-2,61	-2,28	-2,07	-2,07
Pakistan	-0,22	-1,07	-1,37	-0,45	-0,74	-1,07	-1,04	-0,731	-0,13	1,356	-0,55
Türkiye	-1,82	-1,12	-1,35	-1,18	-1,57	-1,26	-0,97	-1,357	-1,29	-1,323	-1,32
Yunanistan	5,06	4,77	4,29	5,34	4,82	5,34	4,71	5,30	5,20	4,50	4,93

Tablo 9'e göre 2010-2016 yıllarında, Karşılaştırmalı üstünlüğü temsil eden RC değerine göre (RC>0), pamuk dış ticaretinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ülkeler sırasıyla şunlardır. 2,84 ile Avustralya, 2,78 ile Hindistan, 2,59 Pakistan, 2,25 ile Yunanistan, 2,17 ile ABD, 1,25 ile Brezilya karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Ülkemiz -0,12 değeri ile karşılaştırmalı üstünlüğe sahip değildir.

Tablo 9. Pamuk Karşılaştırmalı Üstünlüğü (RC) (2010-2016)

Ülkeler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Ortalama
ABD	2,23	2,51	2,26	2,15	2,02	1,99	2,04	2,17
Almanya	-0,23	-0,25	-0,25	-0,32	-0,33	-0,36	-0,39	-0,30
Avustralya	2,20	3,01	3,26	3,25	2,97	2,42	2,77	2,84
Brezilya	0,33	0,48	1,67	1,15	1,34	1,92	1,91	1,25
Çin H.C	-0,01	-0,08	-0,43	-0,23	-0,06	0,01	0,22	-0,08
Endonezya	-1,34	-1,54	-1,34	-1,23	-1,13	-1,12	-1,20	-1,27
Hindistan	3,07	3,19	2,84	2,89	2,72	2,79	1,92	2,78
Hong Kong	0,01	0,08	0,03	0,02	0,08	0,06	-0,01	0,04

Japonya	-0,21	-0,38	-0,06	-0,15	-0,22	-0,26	-0,39	-0,24
İtalya	0,19	0,08	0,16	-0,02	-0,08	-0,08	-0,14	0,01
Meksika	-1,72	-,153	-,15	-1,23	-1,58	-1,46	-1,54	-1,46
Pakistan	4,34	2,22	2,52	2,05	2,38	2,38	2,25	2,59
Türkiye	-0,45	-0,09	0,06	-0,06	-0,17	-0,03	-0,1	-0,12
Yunanistan	2,56	2,04	2,61	2,27	2,10	2,09	2,05	2,25

4.1.2. SONUÇ

Türkiye’de 1980’lerden sonra ihracatta önemli itici güce sahip olan tekstil ve konfeksiyon sektörünün büyümesine paralel büyüme gösteren pamuk üretimi yanlış politikalar ve uluslararası düzenlemelerin getirdiği koşullar nedeniyle sektörün ihtiyaç duyduğu kalite ve miktarda ilerleme sağlayamamıştır.

Katma değerli ürünler yaratarak dünya piyasasında yüksek karlılıklara ulaşan tekstil ve konfeksiyon sektörünün ihtiyacı olan nitelikteki pamuğu daha düşük fiyat ve maliyetlerle ithal edilmeye başlanmasıyla birlikte pamuk üretiminde ve ihracatında da belirgin azalışlar yaşanmıştır. Küresel piyasada pamuk fiyatlarının ve talebin hareketine göre üretim stratejisi geliştiren çiftçiler ürün alternatiflerini artırarak pamuk üretiminden vaz geçerek üretim faaliyetlerine devam etmektedirler.

Pazarı hızla büyüyen tekstil ve konfeksiyon sektörü ihtiyaç duyduğu pamuk talebini artan ithalatla karşılamaktadır. Bu durum ise dışa bağımlı bir sektör yaratmaktadır. Türkiye için stratejik bir öneme sahip olan pamuk, ihracata katkısı başta olmak üzere istihdamdan kendisine bağlı işleyen yan sektörlerle kadar geniş bir etki alanına sahiptir. Pamuk ekim alanı ve üretiminde yaşanan gerileme çok çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler analizi 2000-2009 ve 2010-2016 yılları itibarıyla gerçekleştirilen ticaret rakamları esas alınarak ve HS Kod 52 (Pamuk)’da yer alan pamuğa ait koda göre sınıflandırılarak hesaplanmıştır. Analizde pamuk üç farklı rekabet göstergesiyle konumlandırılmıştır. Bunlar Nispi Ticaret avantajı (RTA>0), Nispi İhracat avantajı (Ln RXA>1) ve Karşılaştırmalı Üstünlüktür (RC>0).

HS Kod 52 kodlu pamuk için gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre 2000-2009 döneminde, Nispi ticaret avantajına(RTA) sahip ülkeler Yunanistan, Avustralya, ABD, Brezilya ve Hindistan’dır. Ülkemizin bu analizde aldığı değer -6,24 tür. Nispi ihracat avantajına (LN (RXA)) sahip ülkeler Yunanistan, Pakistan, Avustralya, ABD ve Brezilya’dır. Ülkemizin bu analizde aldığı değer 0,802 dir. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüğe (RC) sahip ülkeler ise Avustralya, ABD, Yunanistan ve Brezilya’dır. Ülkemiz bu analizde aldığı sonuç (-1,324) itibarıyla karşılaştırmalı üstünlüğe sahip değildir. 2010-2016 yıllarında ise üç farklı rekabet göstergesinde ülkeler sıralaması değişiklik göstermiştir. Nispi Ticaret Avantajına (RTA) sahip ülkeler Hindistan, Pakistan, Yunanistan, Avustralya, Brezilya ve ABD’dir. Türkiye yıllar içerisinde iyileşme göstermiştir. 2000-2009 döneminde analiz değeri -6,24 iken 2010-2016 döneminde -0,50 olmuştur. Nispi İhracat Avantajına (LN(RXA)) sahip ülkeler Hindistan, Pakistan, Yunanistan ve Türkiye’dir. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüğe (RC) sahip ülkeler ise Avustralya, Hindistan, Pakistan, Yunanistan, ABD ve Brezilya’dır. Ülkemiz bu analizde aldığı sonuç (-0,12) itibarıyla karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığı belirlenmiştir.

Pamuk sektörü ve piyasası birçok unsurdan etkilenmektedir. Bu nedenle ülkelerin rekabetçi durumları yıllar içerisinde değişiklik gösterebilmektedir. 2000-2016 yılları içerisinde değişim yaratan ve pamuk piyasasına ilişkin unsurları şu şekilde sıralanabilir.

- Öncelikle pamuk kullanımının ana sektörü olan tekstil sektöründeki her türlü değişimler (tekstil ürünü üretimi, tüketimi, rekabeti, pazarlanması vb.)

- Pamuk piyasalarında gerek üretici gerekse de sanayici açısından en önemli sorun fiyat oluşumudur. Tekstil ve konfeksiyon sanayi uluslararası ticaret ortamında giderek güçlenen rekabetçi ortamda dünya fiyatlarından girdi temin etmek istemektedir. Aynı şekilde üretici de pamuğunu dünya fiyatlarından satmak istemektedir. Pamuk dış piyasa fiyatlarının oluşmasında en önemli etken, dünya pamuk üretimini elinde bulunduran ülkelerin (Çin, Hindistan, ABD gibi) üretim miktarları ile stoklarıdır. Pamuğun yanı sıra yün, tiftik, sentetik iplik gibi dokuma sanayine yönelik diğer liflerin üretim miktar ve fiyatları da pamuk fiyatları için önemli rol oynamaktadır. (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü,2017,27).

- Ülkelerarası anlaşmalar, ülkelerin diğer ülkelere karşı dış ticaret dengelerin kurulmasında aldıkları tedbirler fiyatları etkileyebilmektedir. Bunun dışında pamuk fiyatlarının belirlenmesinde rol oynayan önemli bir faktör de doların diğer ülke paraları karşısındaki değeridir.

- Pamuk ile ilgili üretici ülkelerin destekleme politikaları. Pamuk önemi nedeniyle dünyada üretici ülkeler tarafından özel olarak desteklenen bir ürün olup ICAC verilerine göre son yıllarda devlet desteklemeleri yüksek seviyelere ulaşmıştır. Pamuk üretimi hükümetlerce; fiyat desteği, doğrudan gelir desteği, gümrük önlemleri ve sigorta destekleri gibi pek çok farklı araçla desteklenmektedir. 2015/16 sezonu verilerine göre dünyada pamuğa en çok doğrudan destek veren ülke 5,3 milyar dolarlık destek ile Çin olurken, 1,10 milyar dolar ile ABD 2. olmuştur. Türkiye'nin 2015/16 sezonunda fark ödemesi desteği kapsamında pamuk için verdiği destek tutarı sertifikalı tohum kullananlara 0,75 kr/Kg (0,21 dolar), toplam destek miktarı ise 381 milyon dolar olmuştur. Bu rakamla Türkiye ilgili dönemde pamuğa en çok doğrudan destek veren 3. ülke olmuştur. (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü,2017,28).

- Tekstil Sektöründe kullanılan alternatif hammaddeler. Polyester ile rekabet pamuğun en büyük rekabet tehdidini oluşturmaktadır. Tekstil sektöründe dünya genelinde polyester kullanım eğilimi artmaktadır.

- Pamuk üretiminde yüksek maliyet ve üretimde iklim koşullarının etkili olması. ICAC tarafından yayınlanan "Ham Pamuk Üretim Maliyeti" adlı rapora göre dünya ortalama pamuk üretim maliyeti (toprak maliyeti hariç) 1,16 \$/Kg (Lif pamuk) olarak hesaplanmıştır. (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü,2017,29). Son yıllarda yaşanan iklim değişiklikleri, su kaynaklarının azalması, karlı alternatif ürünlere üreticilerin yönelmesi gibi faktörler pamuk rekabetinde önemli bir unsurdur.

Ülkemizde üretilen pamuğun rekabetçi yapısını güçlendirmek için öneriler şu şekilde sıralanabilir. Öncelikle pamuk ve pamuktan elde edilen ürünlerin stratejik ürün olarak kabul edilmeli, buna göre koruma, geliştirme ve destekleme politikaları belirlenebilir. Tekstil sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelik ve kalitede pamuk üretimi yapılması teşvik edilmelidir. Pamuk piyasası ve fiyat koşullarına göre üreticinin pamuğa alternatif olan yağlı tohumların ekimine yönelmesini engelleyecek şekilde üretici modelleri geliştirilmeli ve bu üreticiler ayrıcalıklı politikalarla desteklenmelidir. İç piyasada pamuk üreticisini korumaya yönelik gümrük vergileri düzenlenmelidir. Pamuk üretiminde, hasatında ve saklanmasında teknolojik yeniliklerin kullanılması yaygınlaştırmalıdır. Pamuk fiyatlarının belirleyicisi olan

üretim maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla uluslararası piyasada ki destekleme modelleri ve oranları incelenmeli ve ülkemizde ki üreticilerin beklentilerini karşılayabileceği bir rakama ulaştırılmalıdır. Üretilen pamuğun dünya piyasalarına pazarlanması için kooperatif, üretici birlikleri bilinçlendirilmeli ve bu alanda desteklenmeli, ayrıca bu ürüne özgü uluslararası satış pazarlama için aracı kurumlar oluşturulmalıdır. Dış ticarete yönelik destekler içerisinde pamuk üreticisinden çırçırıcısına kadar teşvikler verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Altay, B., Gürpınar, K., (2008). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Bazı Rekabet Gücü Endeksleri; Türk Mobilya Sektörü Üzerine Bir Uygulama, Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi C.X, S.I 2008, 1-18.
- Altay,H.,(2006).Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi Kapsamında Türk Endüstrilerinin Avrupa Birliği (15) Pazarındaki Rekabet Gücü Düzeylerinin İncelenmesi 1995-2007, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi Haziran 2006, 1-203.
- Altıntaş, N., Akpolat, A.G. (2013). Tekstil Sektöründe Avrupa Birliği İle Türkiye Arasındaki Rekabet Analizi, KAÜ İ.İ.B.F. Dergisi, 4(6), 33-42.
- Akgüngör, S., Barbaraos, F. ve Kumral, N., (1999). Sustainable Competitiveness of the Turkish Fruit and Vegetable Industry Research. Grant From; Agricultural Economics Research Institute, January-December 1999.
- Anonim, (2007). Pamuğun Ekonomik Önemi, Hasadı, Depolanması Ve Lif Standartları. Tugueyp Tarım Müzesi Ve Yayın Geliştirme Projesi, Tarımsal Üretim Geliştirme- Yönlendirme Yayın Programı
- Anonoim, (2012) 2011-2012 İhracat Durum Özet Raporu Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi: 06 Haziran 2012)
- Bahta,S.T., Jooste,A., (2002). The Effect on Internationalisation on the Beef and Maize Sub-Sectors: The Relevance of Revealed Comparative Advantage Measures, Agrekon 44:4 Mayıs 2010, 452-464 (www.informaworld.com)
- Banse, M., Morton, M., Hartel, J., Hughes, G., Köckler, J., Möllma, T. and Munch, W., (1999). Reform and Competitiveness of the CEEC Agri-Food Sector. Mocht-Most 9 Kluwer Academic Publishers, 307– 318.
- Batra,A., Khan,Z., (2005). Revealed Comparative Advantage; An Analysis for India and China , Indian Council for Research on International Economic Relations, Working Paper, N:168, New Delhi, 2005, 23-32
- Çakmak, Ö., (2005). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Rekabet Gücü: Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama. Ege Akademik Bakış dergisi, 5(1-2), 8-15.
- Drescher,K., Maurer,O., (1999). Competitiveness in the European Dairy Industries, Agribusiness, Vol.15, February 1999, 163-177 (www.wiley.com).
- Dulpcu, A.M., Gün, K., (2003). Isparta İli İhracatçı Tekstil Sektörü Firmalarının Rekabet Gücü Sorunları- Yenilik ve Yerel İşbirliği Temelli Bir Analiz, Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi C.8,S.2, 2003, 193-211.
- Fertö, I., Hubbard, J.L., (2002). Revealed Comparative Advantage and Competitiveness in Hungarian Agri-Food Sector, Institute of Economics Hungarian Academy of Sciences, Discussion Papers Mt-Dp 2002, 1-18.

- Hatırlı, A., Demircan, V., Özkan, B., (2003). Tekstil ve Konfeksiyon İhracatında Türkiye'nin Rekabet Durumu, Türkiye VI. Pamuk, Tekstil ve Konfeksiyon Sempozyumu Bildirileri, Antalya 24-24 Nisan 2003, 115-123.
- Hinloopen, J ., Marrewijk,C.V.,(2004) Dynamics of Chinese Comparative Advantage, Tinbergen Institute Discussion Paper No:T1 2004-034/2, Rotterdam.
- Hui, J., Couvillon, C.W., (1996). Empirical Investigation of Competition in Japan's Raw Cotton Market; Implications for US Cotton Exports, Agribusiness Vol.12 I.2 March-April 1996, 175-181 (www.wiley.com).
- İmer, H., (2006). Avrupa Birliği İle Entegrasyon Sürecinde Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sanayinin Rekabet Gücü ve Gelişme Olanakları", Dokuz Eylül Ün. Sosyal Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi
- Karaca, A.,(2002). Pamuk, Tekstil ve Konfeksiyon Sektörlerine İlişkin Düzenlemeleri İçeren Uluslararası Anlaşmalar; Dünya Ticaret Örgütü Tekstil Giyim ve Tarım Anlaşması, Türkiye V. Pamuk, Tekstil ve Konfeksiyon Sempozyumu Bildirileri TKB-TEAE-Diyarbakır Ticaret Borsası 28-29 Nisan 2002, 39-48.
- Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü (2017), 2016 Yılı Pamuk Raporu, https://koop.gtb.gov.tr/data/58e5f65f1a79f54dd851b45f/2016%20Pamuk%20Raporu_29_03.pdf (Erişim Tarihi: 5 Aralık 2017)
- Kök, R. ve Çobanoğlu, O., (2005). Türkiye Tekstil Endüstrisi ve Rekabet Gücü: AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Bir Analiz Örneği, 1989-2001. İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Bilgesel Yayıncılık, 20 (228): 68-81.
- Lı,K.W ve Bender,S., (2002) The Gain and Loss of Comparative Advantage in Manufactured Exports among Regions, Yale University Economic Growth Center, Discussion paper, No 853.
- Nacak, İ. P. (2004). Türkiye'nin Pamuk Dış Ticaretinin Yapısı ve Bunu Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma. İzmir Ticaret Borsası Yayınları, Yayın no:83.
- Özmen, F., (2000). Türk Pamuğunun İhracat Rekabeti ve Uluslararası Piyasalardaki Gelişmelerin Türk Pamuk ve Pamuklu Dokuma Sektörü Açısından Değerlendirilmesi. Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Ulusal Pamuk Konseyi (2016) Pamuk Sektör Raporu, http://www.upk.org.tr/User_Files/kitaplik/resim.pdf (Erişim Tarihi:3 Aralık 2017)
- Sayın, C., Taşçıoğlu, Y. ve Mencet, M.N., (2002). Türkiye'de Pamuktan Tekstile Uzanan Süreçte İzlenen Politikalar, Dış Pazar Rekabet Olanakları ve Ülkeye Yansımaları. Türkiye V. Pamuk, Tekstil Ve Konfeksiyon Sempozyumu, 28-29 Nisan 2002, Diyarbakır
- Şahinli, M.,(2011) Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi: Türkiye Pamuk Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 11(21): 227-240
- Şengül, H. ve Erkan, O., (1999). GAP Alanında Pamuk Üretimi ve Tekstil Sanayi Arasındaki Yapısal İlişkiler. Journal of Agriculture and Forestry 23:483-491
- Yücel, Y. (2010). Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi Sürecinde Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Rekabet Gücü ve Çin Tehdidi, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 29(2), 227-250.
- Tablo ve Şekiller İçin Veri Alınan Web Siteleri (Erişim Tarihleri : 2011-2012 ve Aralık 2017)**
- <https://cottonusa.org>
- <https://comtrade.un.org/>
- <http://www.fao.org/faostat/>
- <https://www.icac.org/>
- <https://www.trademapp.org/>
- <http://www.tuik.gov.tr>